

MODERNISERING AV TRADISJONELL KILDEUTGIVELSE

"OVERHOFFRETTSDOMAR"

Kjeldeskriftavdelingen i Riksarkivet utgir ikke utelukkende middelalderkilder. Vi ser her et eksempel fra "tidlig nytid". **Bilde 1** viser forsiden av bind 3 av kildeserien

Overhoffrettsdomar. De tre utgitte bindene i serien kom i 1981, 1987 og 1995, og dekker til sammen tidsrommet 1690-1699. Fjerde bind (perioden 1700-1709) er så godt som trykkeklart. I serien utgis dommer som er avsagt i den norske Overhoffretten og protokollert.

Overhoffretten ble 14. mars 1666 opprettet ved kongelig forordning til erstatning av de norske *Herredagene*¹ som høyeste innenlandske rettsinstans for Norge – og avskaffet ved kongelig forordning 11. august 1797.² Den skulle årlig tre sammen på Akershus 25. januar.

Overhoffrettsdommene gjelder alle saker, både sivile og kriminelle, som ble innanket for overhoffretten fra lavere rettsinstans, selv om straffesaker hadde fortrinnsrett.

Arkivet, som ligger i Riksarkivet i Oslo, utgjør 47 hyllemeter. Materialet som utgis i kildeserien, er *avsiktsprotokollene*, dvs. domsslutningsprotokollene, der dommene er innført.³ For de (få) årene slike protokoller mangler, er de søkt rekonstruert eller gjengitt i sammendrag vha. annet materiale – for saker som er anket til Høyesterett i København fra Høyesteretts domsbøker (film av disse i NRA), ellers fra andre protokollrekker.⁴

II. Hva utgivelsen inneholder

1) Innledning

¹ *Norsk historisk leksikon* (NHL), utg. Steinar Imsen og Harald Winge 2. utg 1999: 158. *Herredag* kaltes i Danmark på 1500- og 1. halvdel av 1600-tallet særskilt høytidelige riksrådsmøter. kongen og riksrådet satt *rettering* (ibid: 344-345) – etter hvert Danmarks høyeste domstol. I Norge ble det etter 1537 av kongen oppnevnt utvalg av danske riksråder til å sitte rettering i Norge. I vår forbindelse er det disse riksrådsutvalgene som i Norge ble kalt Herredag. Herredagsdommene er publisert i *Norske Herredags-Dombøger*, av Norsk historisk kjeldeskrift-tinstitutt.

² NHL: 306-307.

³ Resten av materialet består bl.a. av *voteringsprotokoller* (fra 1685 av), som inneholder premisene for dommene, *ekstraktprotokoller* med kopi av stevninger og dommer og fra 1697 sammendrag av saksgangen og avskrift av framlagte dokumenter, og diverse *pakkeserier* med bl.a. saksdokumenter, jf. *Håndbok for Riksarkivet*, Oslo 1992: 39-40.

⁴ For andre saker særlig vha. *ekstraktprotokollene*.

1. Forord om formålet med utgivelsen og utgiverprinsipper.

2. Innholdsfortegnelse.

3. Forkortingsliste.

2) Hovedtekst, se **bilde 2** av side i bind 3.

1. Årgang for årgang med separat nummerering for hver årgang (fet), i dette tilfellet (år)1690: (nr) 4.

2. Overskrift med tidfesting og hvem saken gjelder/sakens parter (fet).

3. Utgiverens sammendrag som viser hva saken gjelder, saksgang og tidligere domsutfall – i hovedsak bygd på opplysninger i de andre protokollrekkene.

4. Fra avsiktsbøkene transskripsjon av:

- Kort *preamble*⁵ om parter og saksemne.

- Selve domskonklusjonen *in extenso*, til sammenligning bilde av originalmanus, **bilde 3a og 3b**.

5. Petitavsnitt med

- arkivhenvisninger.

- evt. forklarende opplysninger.

- for ankede saker opplysninger om dette, med endelig utfall og arkivhenvisninger.

3) Registre

1. Lovregister (**bilde 4**) med henvisning til f.eks. Kristian Vs norske lov, ved bok (6 bøker i lovboken) – kapittel (under hver bok) – artikkel (under hvert kapittel).

2. Sakregister

- Hovedstikkord [fra og med bind 3], i sakregistret med henvisning til oppslagsord for beslektede fenomener, se **bilde 5**

- Selve registret, både med enkeltoppslagsord og hovedstikkord, begge med underoppslag (fenomener), se **bilde 6**

3. Navneregister (person- og stedsnavn), se **bilde 7**

- Personnavn er oppført alfabetisk ut fra slektsnavn for dem som har slikt, ut fra fornavn/døpenavn for de andre, evt. med yrke/tittel. Personer med samme navn søkes skilt vha. yrke/tittel og/eller bosted.

⁵ Innledning til statsdokument.

- Stedsnavn: Gårder identifiseres med Herred og gårdsnummer (etter Rygh *Norske Gaardnavne*), for andre stedsnavn oppgis geografisk plassering.

4. Skipsregister (nytt i b. 4)

- Skipets navn

- Hvor skipet er hjemmehørende, når dette lar seg fastslå.

III Modernisering/moderne metoder ved utgivelsen av Overhoffrettsdomar:

1) Utgiverprinsipper:

Utgiverne av første bind kunne, som de uttrykte det for 23 år siden,⁶ "velje ei kortare og enklare utgjevingsform" da kopieringsteknikken hadde gjort slike framskritt at brukerne kunne skaffe seg detaljopplysninger gjennom kopier av orginalkilden. Man forestilte seg kildeutgaven først og fremst som en veileder – den skulle lede brukere til kilden.

2) De tidligere bindene:

Alt fra første bind av la man vekt på gjøre bruk av "moderne metoder" ved utgivelsen.

Allerede ved redigeringsarbeidet for b. 1 ble det brukt "datamaskinell teknikk",⁷ og hele trykkmanuskriptet er lagret på magnetbånd.⁸

3) For bind 4 (som snart utgis) er ingen sensasjonelle, nye metoder tatt i bruk:

- Bruk av PC til tekstbehandling.

- Word program for registerlaging (merking av oppslagsord, tilføyelser og redigering, som også kan foretas i ettetid), noe som er nytt i forhold til de tre første bindene. Det kan nevnes at ved utgivelsen av *Regesta Norvegica* brukes en makro utviklet i NRA, der nummereringen av de enkelte regestene skjer automatisk uavhengig av hvor en plasserer regesten, og med automatisk oppdatering av registrene.

Tekstbehandling på PC medførte i sin tid en forenkling og modernisering av utgiverarbeidet, noe som etter hvert er blitt trivielt.

IV Slutt på tradisjonell utgivelse av denne kilden?

⁶ *Overhoffrettsdomar* b. 1, forordet s. 6.

⁷ *Overhoffrettsdomar* b. 1, forordet s. 6. For b. 2 er hele manuskriptet lagt inn på Univac 1100, så overført til Wang tekstbehandlingsutstyr (VS 80), og trykkmanuset er lagret på magnetbånd. *Overhoffrettsdomar* b. 2 forordet s. 5.

⁸ ELARK i NRA har i prinsippet – vel også i praksis – maskinelt utstyr som leser magnetbåndene.

Gunnar I. Pettersen

Modernisering av tradisjonell kildeutgivelse – "Overhoffrettsdomar"

Papirutgavene av dette kildematerialet er ikke særlig etterspurt, men kilden bør fortsatt utgis – om ikke nødvendigvis på papir. Saksmengden øker ut gjennom perioden, og av ressurshensyn kan det være aktuelt å begrense utgivelsen til andre medier (CD-ROM, Internett). Altså: I dette tilfellet kanskje overgang *fra* bruk av nye metoder brukt på tradisjonelle utgivelser *til* moderne (nye) utgivelsesmedier der søkemuligheter også vil lette bruk av kildeutgaven.

En tør fastslå at de samme utgiverprinsippene og de samme ("moderne") hjelpemidlene synes å kunne brukes på alle typer skriftlige kilder – også yngre – ut fra hva som er hensiktsmessig, altså ingen prinsipiell forskjell ut fra kildekategori eller alder.

Gunnar I. Pettersen